

Ilustrirani Slovenec

Leto IV

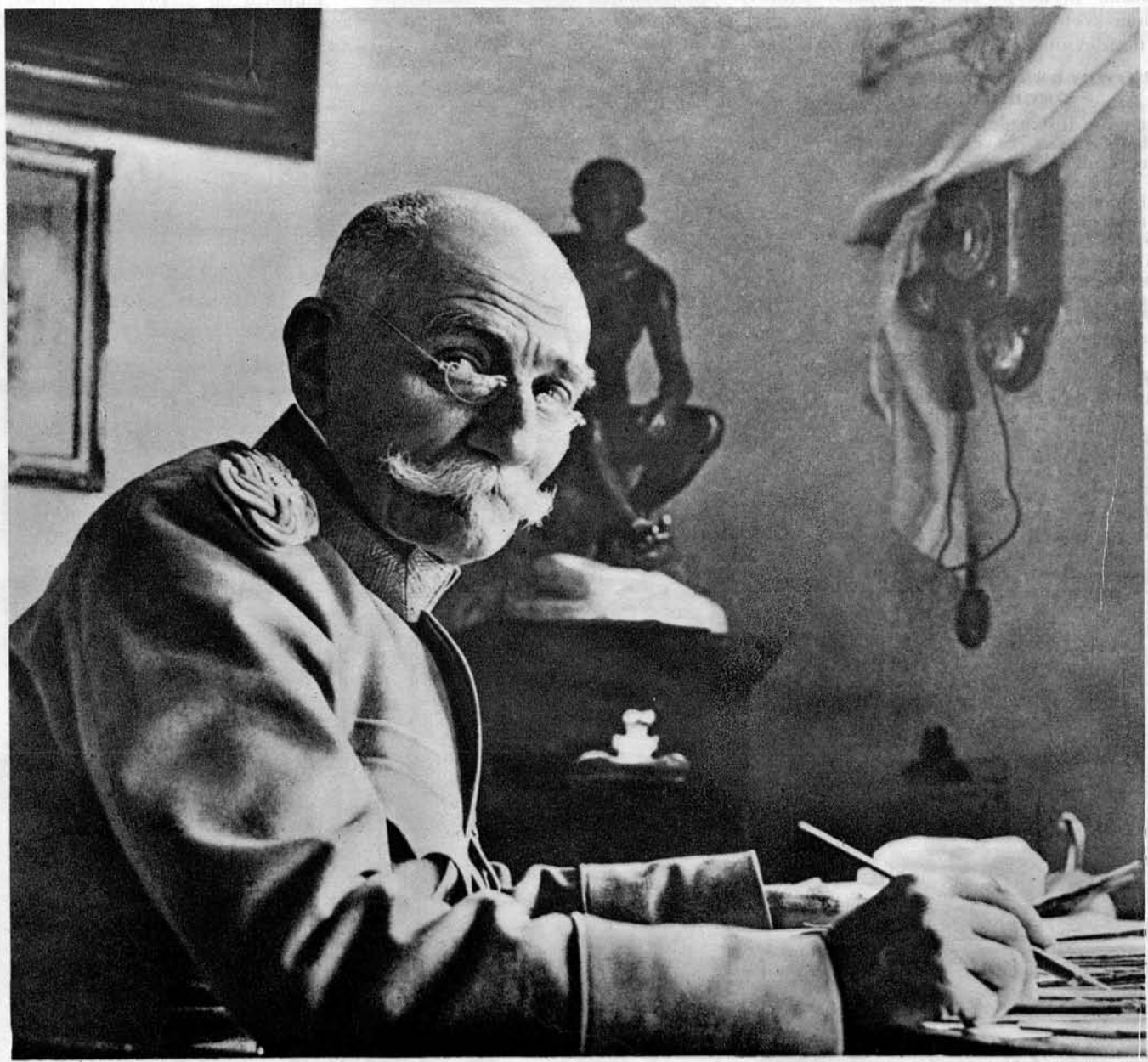
Tedenska priloga »Slovenca« (št. 276) z dne 1. XII. 1928

Štev. 49

1918

1. XII.

1928

Kralj Peter I. Veliki Osvoboditelj

Eden najsimpatičnejših vladarjev, kar jih pozna novejša zgodovina. Srbski prestol je zasedel l. 1905. in cilj njegovega vladanja je bil ves čas osvobodjenje in zedinjenje Jugoslovanov. Svetovna vojna in slična strem-ljenja Slovencev, Hrvatov in Srbov so ustanovila za to potrebne pogoje in dne 1. decembra l. 1918. je njegov sin, regent Aleksander slovesno proglasil »za' užitev Srbije s pokrajinami neodvisne države Slovencev, Hrvatov in Srbov v enotno kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev«.

Prostor v gozdu Compiègne, kjer je bilo dne 11. novembra 1. 1918.

podpisano premirje med zastopniki Francije in Nemčije in s tem formalno končana svetovna vojna. V ozadju je videti muzej, v katerem je med drugimi tozadevnimi rekviziti tudi vagon, v katerem je bilo premirje podpisano.

V francoskem vojnem ozemlju

Strašno je bilo razdejanje, ki ga je pustila vojna v Severni Franciji, saj je znano, da so Nemci sistematično uničevali pred nekaterimi umiki kar cele pokrajine. Na stotine mest in na tisoče vasi je bilo razdejanih, od obsežnih gozdov so ostali ponekod le še suhi štori in na nekaterih poljih je bilo uničeno sleherno življenje. Francozi so se takoj po vojni lotili velikopotezne obnovitve vojnega ozemlja in dosegli ogromne uspehe, kajti tekom zadnjih 10 let je vstala iz ruševin popolnoma nova Severna Francija, nova mesta in nove vasi. Milijarde so uporabili za to obnovo, zato pa pozidane naselbine tudi odgovarjajo vsem modernim gospodarskim, kulturnim, zdravstvenim in socialnim zahtevam. Slično so obnovili svoje uničene kraje tudi Belgiji. — Na naši sliki vidimo belgijsko mestece Menin ob koncu vojne l. 1918., spodaj pa vhod v isto mestece l. 1928.; vhod tvori spomenik padlim angleškim vojakom. Spodaj na desni vidimo neko novo delavsko kolonijo v Sev. Franciji.

Robert Lansing

ameriški državni tajnik za zunanje zadeve med svetovno vojno, ki si je pridobil mnogo zaslug za osvobodjenje Jugoslovancev in Čehov. Lansing je pred kratkim umrl.

General Krsia Smiljanić

vojaški poveljnik Slovenije po prevratu, ki je spomladi l. 1919. okupiral tudi Koroško s Celovcem in Gosposvetskim poljem. S svojim taktičnim postopanjem si je osvojil Smiljanić takoj simpatije vseh Slovencev.

Župnik in nar. poslanec Jož. Klekl

narodni buditelj in voditelj prekmurskih Slovencev; slika nam kaže preoblečenega v poljskega delavca, ko je l. 1919. bežal iz ujetništva ogrskih boljševikov.

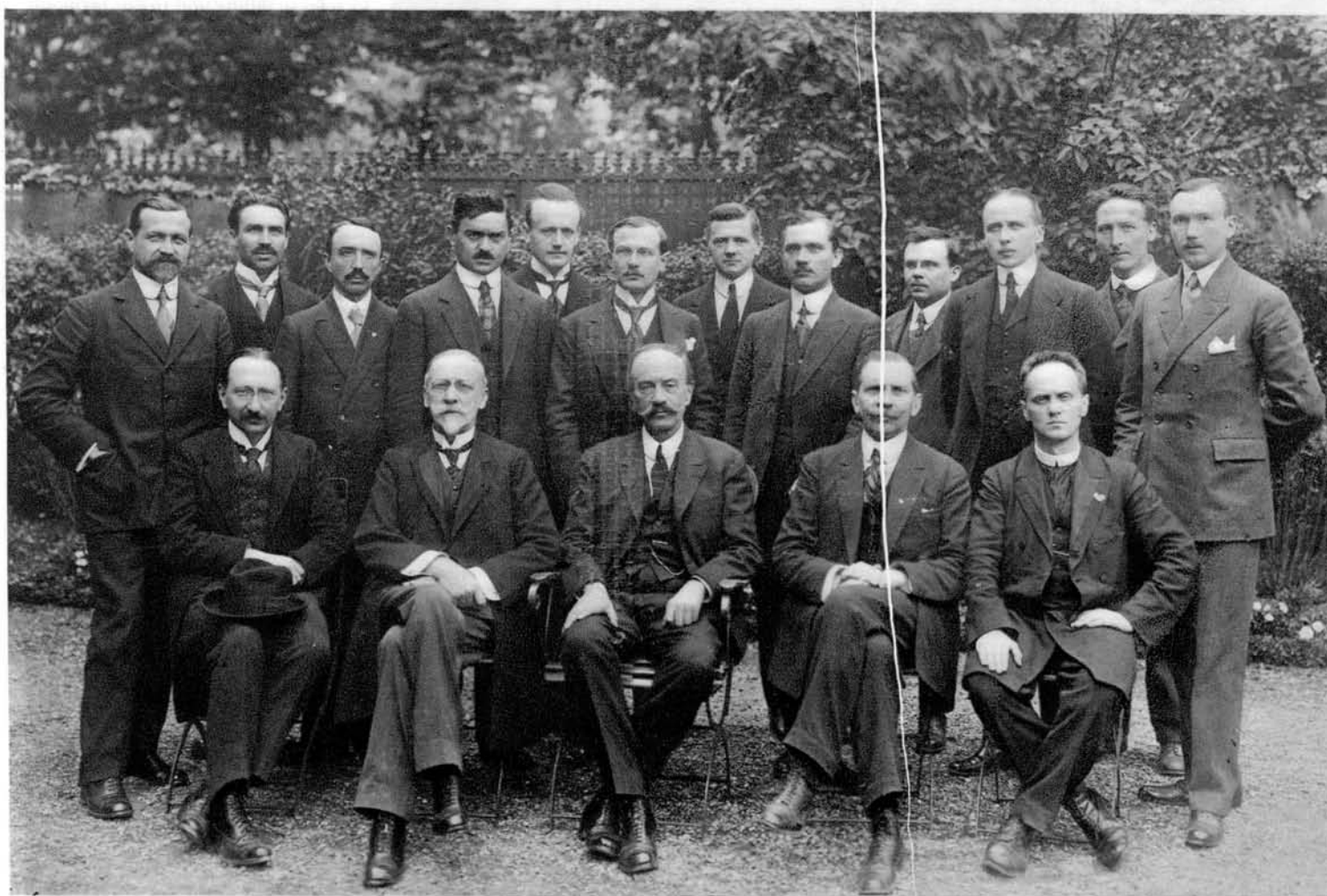

General Rudolf Maister

doslej edini slovenski general naše armade, ki je s svojimi hitrimi in energičnimi ukrepi ob prevratu obvladal severni del Spodnje Štajerske in s tem rešil našo severno mejo na Štajerskem.

Iz Krekove oporoke: »Vi vsi, ki ste seme izkrvavelega naroda, mislite le eno, kako boste združeni vse svoje moči, vse svoje zmožnosti, vso svojo ljubezen in vse svoje srce posvečali naši jugoslovanski državi za njen procvit, kulturo in blagostanje...«

Slovenska sekcija pri jugoslovanski delegaciji na mirovni konferenci v Parizu

Spredaj sede od leve na desno: dr. B. Vošnjak, dr. G. Gregorin, dr. Trinajstič, dr. Rybař in dr. Ehrlich; zadaj pa stoje: kapitan Vilfan, dr. M. Brezigar, prof. Ribarić, † notar T. Šorli, ing. Mačkovšek, dr. J. M. Čok, dr. Marušič, kurir prof. Gruden, dr. Steinmetz-Sorodolski, župnik Tunk in B. H. Stare. Na sliki manjka le dr. Zolger.

Ob desetletni zedinjenja

Pred enim mesecem smo praznovali desetletnico našega narodnega osvobođenja, danes slavimo desetletnico političnega zedinjenja z brati Hrvati in Srbi v skupno državo.

Misel zedinjenja vseh Jugoslovanov se ni rodila šele med vojno, temveč so sanjali o njem že naši očetje in naši dedi. Pustimo prizadevanja celjskih grofov ob strani, ker ti z nacionalno mislijo dejanski niso imeli nobene zveze, toda že pri Trubarju se je rahlo pojavila misel, da so si vsi Jugoslovani bratje po krvi in po jeziku. Za časa kmetiških uporov sta stala ramo ob ramo slovenski in hrvaški kmet in pod princem Evgenom in generalom Laudonom sta se borila slovenski in hrvaški vojak na Balkanu tudi za to, da odvalita turški jarem s srbskega tlnika.

Zavestno se je pa začela javljati želja po zedinjenju šele tekem preteklega stoletja. Za časa ilirskega gibanja so sanjali predvsem o narodnem edinstvu, ki se je pokazalo hitro za neizvedljivo sanjarijo raznih idealistov, toda že l. 1848. so se začele javljati zahteve po političnem zedinjenju, ki niso utihlele potem nikdar več. Najodličnejši in najbolj realno misleči slovenski politiki, kakor Levstik, Krek i. dr. so ob vsaki priliki naglašali, da smo vsi Jugoslovani od Soče in Zile pa do Črnega in Egejskega morja eno in da je zato tudi naš končni politični cilj zedinjenje.

Med vojno je izbruhnila zahteva po zedinjenju z vprav elementarno silo. Nesrečni politični pogreški Bolgarov l. 1915. in 1915. so zakrivali, da so ostali Bolgari zaenkrat še izven te jugoslovanske zajednice, toda prej ali slej bomo gotovo združeni tudi z njimi in s tem postanemo Jugoslovani velesila, preko katere ne bo mogel nihče več in če ne poprej, bomo lahko tedaj kategorično zahtevali osvobođenje in zedinjenje tudi onih naših bratov v Primorju, na Koroškem, pri Solunu in drugod, ki ječe še danes pod tujim jarmom.

Ne moremo si tajiti, da smo si predstavljali pred 10 leti zedinjenje v marsikakem pogledu drugače, nego smo ga pa doživljali v prvem desetletju. Velike napake so delale tekem tega prvega desetletja vladajoče politične stranke, marsikaka grenka kaplja je kamilala v iskreno navdušenje, ki smo ga čutili ob zedinjenju in ki je po nepotrebnem kalila in motila sožitje vseh treh narodov, Slovencev, Hrvatov in Srbov. Toda vkljub temu moramo danes brez odloga in z vso iskrenostjo priznati, da je bilo politično zedinjenje Slovencev s Hrvati in Srbi eden najznamenitših in najsvetejših trenutkov slovenske politične zgodovine.

Sentimentalne deklamacije ne vodijo realnega življenja, zato spadajo te na različne slavnosti. Če pa pogledamo naš položaj s popolnoma realnega vidika, tedaj moramo brez odloga in brez kakršnekoli rezerve priznati, da je bila, je in bo rešitev Slovencev izključno le v svobodni in demokratični Jugoslaviji. Da, če bi živeli Slovenci kje na kakem otoku ali kje drugje daleč od velikih svetovnih prometnih cest, potem bi si lahko želeli in bi lahko že davno tudi imeli svojo lastno slovensko državo, toda pri sedanjem številu in na takem geografičnem položaju, je misel nanjo — utopija, postali bi plen prvega soseda. Naša nacionalna eksistenca in bodočnost je izključno le v Jugoslaviji; o nasprotnem sanja le neumnost in hudobija. Zedinjenje z južnimi Slovani, močna in zadovoljna Jugoslavija ima za Slovence večji pomen nego za katerikoli drug jugoslovanski narod. Če kdo, tedaj smo torej mi Slovenci življensko zainteresirani na procvitu naše države, ta država je za nas vse, njena sreča je naša sreča.

To so misli, ki se nehoti vzbujajo človeku ob desetletnici in kdor ima pred očmi ta dejstva, ta bo tudi vedel in znal ceniti pomen današnjega praznika in znal ceniti žrtve, ki so bile položene na oltar tega zedinjenja.

Na solunski fronti
Bolgarske (na hribu) in srbske (pod hribom) pozicije na »Vodenem platoju«.

Na desni: **Maršal Francet d'Esperey**
vrhovni poveljnik antantnih armad na solunski fronti.

Spodaj: **Sv. obhajilo na solunski fronti**
pred poslednjim naskokom.

Držovni poveljnik srbskih čet, regent Aleksander, na solunski fronti

Pogled na Kozjak

ki ga je zavzela jugoslov. prostovoljska divizija, z osvojitvijo Kozjaka je bilo prebitje solunske fronte izvršeno.

Na levi: **Grob neznane-ga srbskega vojaka**
na Avali; od tu so začeli Srbi l. 1914. prvič uspešno ofenzivo proti Potiorekovi armadi.

Spodaj: **Srbski strelski jarki**

na solunski fronti, oddaljeni 25 korakov od bolgarskih.

Dojvoda Živojin Mišić (X), srbski generalissimo

z generalom Ljubom Miličevićem (znan iz razmejivne komisije z Italijo), ogleduje srbske pozicije pred veliko ofenzivo na solunski fronti.

Prostovoljci

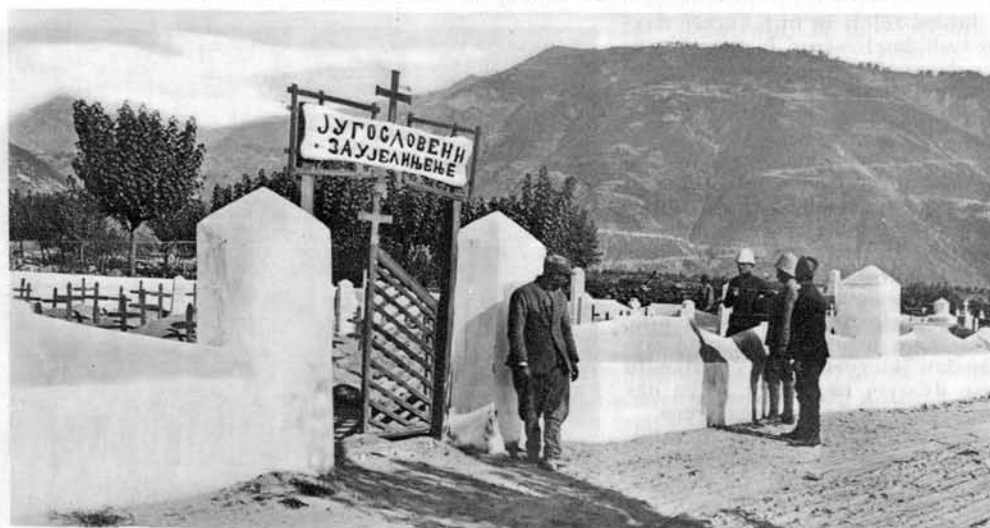
Eno najzanimivejših poglavij iz zgodovine bojev za osvobodjenje in zedinjenje Jugoslovčanov, je poglavje o prostovoljcih (po slovensko se pravi prostovoljci in ne »dobrovoljci«). Žal nimamo oziroma vsaj objavljena ni bila nikoli nikjer kaka podrobna statistika o prostovoljcih po narodnostih in pokrajinah, vendar toliko je gotovo, da so bili med prostovoljci častno zastopani Slovenci, Hrvatje in Srbi, ki so bili pripravljani položiti tudi svoje življenje za svobodno Jugoslavijo.

Nekaj slovenskih, hrvaških in srbskih prostovoljcev je bilo v srbski armadi že takoj od početka svetovne vojne. To so bili emigranti, ki so se zatekali v Srbijo že pred vojno. V prvih letih vojne so bile potem ujete na ruski fronti ogromne množice slovanskih vojakov avstrijske armade. Ko sta začela l. 1915. Jugoslovanski odbor in češki Narodni svet s sistematičnim delom za osvobodjenje avstrijskih Slovanov, sta sprožila takoj tudi vprašanje organizacije prostovoljskih čet iz slovanskih vojnih ujetnikov. Čehi so ustvarili svoje slavne češke legije. Jugoslovani so pa sestavili dve prostovoljski diviziji, ki sta se z izredno hrabrostjo borili v Dobrudži. Zaradi neaktnega in kratkovidnega postopanja nekaterih šovinističnih elementov in izbruha ruske revolucije, sta ti dve diviziji zopet razpadli, ostanki, pomnoženi z novimi formacijami, so bili pa prepeljeni na solunsko fronto, kjer so odlično pripomogli k zmagi. Posamezni jugoslovanski prostovoljci so se pa borili tudi na francoski fronti.

Ko je bil l. 1921. izglasovan zakon o prostovoljcih, se je prijavilo za tozadevne izkaznice nad 70.000 oseb, dobilo jih je 40.000, a zemlja je bila dodeljena kakim 30.000 prostovoljcem. Dejansko tudi cenijo število različnih prostovoljcev na kakih 25.000.

Bataljon jugoslov. prostovoljske divizije
na solunski fronti tik pred vhomom k prebitju bolgarskih pozicij.

Pokopališče jugoslov. prostovoljske divizije
na solunski fronti z napisom: »Jugoslovenci za ujedinenje«.

Jugoslovanski prostovoljski polk iz Rusije

pred vkrcavanjem v Franciji za odhod na solunsko fronto. Pred polkom stoje dr. Trinajstič, Stojan Protić in preds. Jugoslov. odbora dr. Trumbić z gospo.

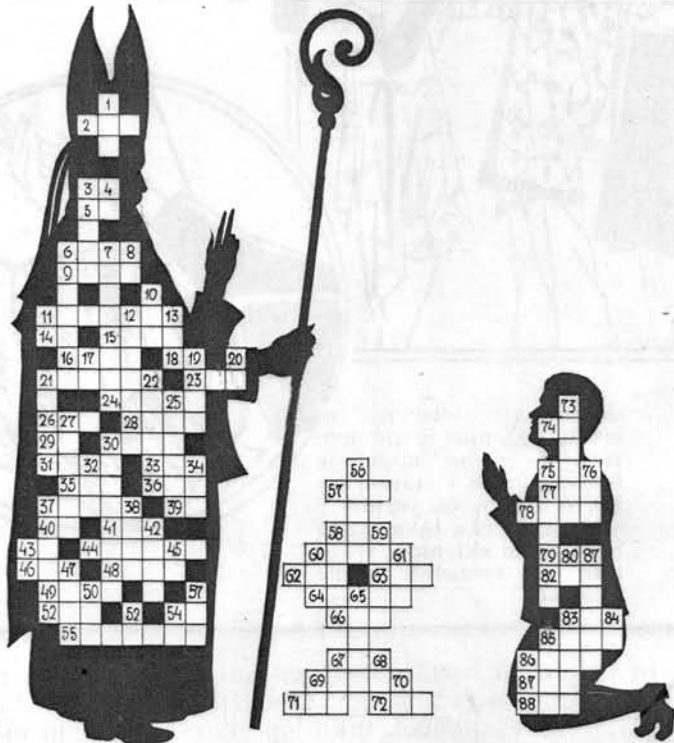
Dr. Dorče Sarđoč

slovenski zobozdravnik iz Trsta, ki so ga obsodili Italijani brez vsakega sodnega postopanja na 5 let strašne konfinacije.

Zanimiv tamburaški zbor

je nedvomno oni v Preski. Vse tamburice je namreč izdelal zborom kapelnik, kamnosek Fr. Bečan (v sredini) sam.

I. nagrada: Šuklje, Iz mojih spominov, II. nagrada: Šarabon, Anekdote.

Besede k Miklavževi skržaljki. Vodoravno: 2. insekt; 3. del voza; 5. povratni zaimek; 6. izmet ognjenika; 9. Vergilov junak; 11. Puškinov junak; 14. pom. glagol (3. os.); 15. priprava za sušenje sadja; 16. mesto v Dalmaciji; 18. trdilna členica; 21. opera; 23. pod; 24. del pluga; 25. domača ptica; 28. Egipčanom sveta ptica; 29. ploskovna mera; 30. lunina sprememba; 31. judovski učenik; 33. posoda; 35. dvoživka; 36. žensko ime; 37. mlečni izdelek; 39. rimski denar; 40. latinski veznik; 41. pogodna členica; 43. del telesa; 44. roža; 46. vodni sesalec; 48. spodnji del strehe; 49. dolžinska mera; 52. žensko ime; 54. kemičen znak za redek element; 55. svetopisemska oseba; 57. reka v Nemčiji; 58. alkoholna pijača; 60. Nasprotno od začetka; 62. hiša; 63. lepilo; 64. strojarsko sredstvo; 66. dvoživka; 67. jed (kmečka); 69. mesto v Benečiji; 71. smoter društva narodov; 72. član družine; 74. kaz. zaimek; 75. vrt sreče; 77. predplačilo; 78. latinski pesnik; 79. pred priimkom; 82. reka v Afriki; 83. produkt gorenja; 85. žensko ime (žid.); 86. denarna enota; 87. glna; 88. hodnik pod zemljo. — Navpično: 1. 4., 7. in 30. se bere vodilna misel križanke; 3. turški sultan; 6. divje jabolko; 8. vzklik; 10. otok na Jadranu; 11. zaimek; 12. vojaški dostojanstvenik; 13. predlog; 19. gora v Grčiji; 20. vernik; 21. umetnik; 22. pomota; 25. ovijalka (tropska); 27. gora v Mali Aziji; 32. godalo; 34. nemški spolnik; 37. pijača; 38. slonov zob; 42. snop; 43. pouk; 45. vstavi; kb; 47. utežna mera; 50. rastlina; 51. časomer; 52. veznik; 54. vzklik; 56. slovanski bog; 58. pobožen popotnik; 59. slovenski geograf; 60. del sobe; 61. kovina; 65. neprijetnost pozimi; 67. jed; 68. obžalovanje; 69. osebni zaimek; 70. osebni zaimek; 75. ravan; 76. žalost; 81. žensko ime; 84. primorski veznik; 85. mast; 86. pojedina; 73., 80., 83. dečkova želja. — I. nagrada: Šuklje, Iz mojih spominov; II. nagrada: Šarabon, Anekdote.

Sergej Minclov:

Car Berendej.

(Povest iz sibirskega pragozda.)

IX. poglavje.

Konj previdno stopica skozi tajgo. Tudi tam, kjer je raven svet, štrlijo ven debele, vozlate korenine kakor žile pri starem človeku. Stopati je treba med nje po globokih vdrtinah. Včasih pa zapira pot drevo, ki ga je burja podrla. Če se ni mogoče izogniti, plezajo konji čez: pokleknejo in s trebuhom drsijo po korenjaškem deblu. Skočiti ne morejo s tovorom, takoj bi si zlomili nogo. V hribih pa je pot še slabša. Po strminah štrli povsod ven ostro kamenje. Zdaj plezajo konji po skalnatih obronkih kakor po lestvici navzgor, zdaj pa morajo prekoračiti plazove, da pridejo okoli navpičnih sten. Le poglej navzdol! Takoj te popade omotica: prepad nima dna, spodaj pa drdra in žubori, skače po kamnih rečica ali potok: »ključ« mu pravijo v tajgi. Stezica je kvečjemu kakor dlan široka. Konj stopica po njej, izpod kopit pa se mu udara in šumeč zleti navzdol pesek ter zdrobljeno kamenje. Naj se le

malo spodrsne, pa prične človek kozolce obračati kakor golob-prekucuh in za nič ne ostane živ, kadar zleti na dno.

Grigorij je jahal in venomer gledal naokrog. Prvič je prišel v pravo tajgo. Dosti stvari je lahko videl, pa se jim čudil. Če je le zavila steza k vodi navzdol, ni bilo mogoče naštetih, kaj je vse tam raslo: sivo trnje (Hippophae rhamnoides) črensa, različni grozdiči in bujni hemelj. Jagodno cvetje je posulo zemljo ko sneg, nič drugega ni bilo videti skozi. Malinje je stalo kakor plot natesno, konji so si težko prodirali pot. Samo ušesa so se jim videla iz malin. Strigli so z ušesi in se ozirali. Dobro so vedeli, da je to medvedov priljubljeni prostorček.

Ni težko naleteti na to zverino v tajgi. A saj se ne reče zaman: ne boj se v tajgi zverí, človeka se boj! Naj pusti samo človek kosmatinca pri miru, pa mu nič zalega ne stoji. Včasih se naravnost uprepotnik v medveda, pa vendar srečno odnese pete: hrust se namreč ustavi, pomežika kakor prašič z ozkimi očesci, povoha in odhlača, pa še prav počasi, ker ve, da je on tu gospodar. Ne steče na vrat na nos proč kakor zajec. To se dogodi samo, če je prestrašen.

Naš modni kofiček

Kako se oblečem doma?

Jesen in zima s svojim slabim vremenom nas silita, da ostajamo kar največ doma. Zato postaja vprašanje, kako naj se oblečemo doma, da nam bo čim ugodneje in udobneje, a da istočasno zadostimo tudi zahtevam dostojnosti in mode, pereče. Za večino našega meščanskega žensstva prihaja v prvi vrsti vpoštev

jopo v moškem slogu: spalna obleka ima obliko paletota in se oblači preko pižama.

Modern muf.

Modna podjetja se že več let zastoj trudijo, da bi žensstvu zopet vsilila muf. Toda moderna ženska se ga odločno brani, ker hoče imeti roke proste. Sedaj so slednjič krznarji zmislili tako obliko mufa, ki bo brez dvoma ugajala, ker je elegantna in praktična. To je muf, ki služi istočasno kot ročna torbica, brez katere itak nobena ženska več ne shaja. Praktično se bodo te torbice hitro udomačile.

Umetno-obrtni nakit

namesto ponarejenih dragih kamenov je začel zelo hitro prodirati. To je večinoma zanimivo skleninsko delo v raznih geometričnih oblikah. En primer kaže naša slika.

Mlajši rod se bržčas že več ne spominja, toda v minulem stoletju so zlasti starejše dame nosile z nanimano sklenino v različnih vzorcih bogato našite bluze in celo suknje. Na površje te vrste nakita raznih port in passanterij v mo-

denarno vprašanje in dejansko se da pri nabavi domače obleke vedno štediti. Tu je mogoče porabiti razne ostanke in skromnejše tkanine, ki se dajo okrasiti s priprostim vezenjem, našivi, vrvicami itd. Barva domače obleke sme biti vedno živa, pestra, kroj mora biti modern in eleganten, da obleka ne učinkuje dolgočasno in vsakdanje. Sploh bodi tudi priprosta domača obleka taka, da more gospodinja v njej sprejemati vsaj ožje znance in prijatelje.

Naša slika kaže nekaj modernih vzorcev za domače obleke. Prvi vzorec predstavlja posebno odlično domačo obleko iz temne svile, ki sliči plašču, je spredaj zvončasta, ob strani stisnjena. Rokavi imajo obliko trombe; spodnji rokavi so iz svile in se dajo odparati ali odpeti, da jih je mogoče večkrat očistiti.

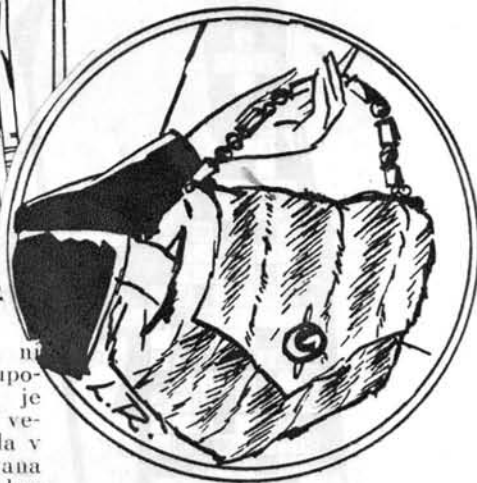
Na drugem vzorec je domača obleka, ki spominja na japonske oblike. Spodnji del predstavlja običajno krilo na širokem pasu, ki ga sklepa japonska zaponka iz slonove kosti. Obleka je bogato vezana z japonskimi vzorci.

Čisto modernega sloga je zadnji vzorec. Zgornji del je raven, spodnji zvončast in zadaj podaljšan. Oglavnica je temno podložena — z enakim blogom, iz katerega so našivi na rokavih. Taka oblika je neomejeno uporabna za sprejemanje v domači hiši.

Tretji in četrti vzorec predstavljata delovno obleko odtodno obleko za spalnico. Delovna obleka ima temno gladko krilo in

do sedanje dobe pač ni misliti. Sklenina in nje uporaba za razne nakite je bila znana že v starem veku. Zelo sloveča je bila v srednjem veku tako zvana limuznska sklenina, v katero so vrezavali razne okraske.

Steza je zavila v hrib. Tu so bili vsi klanci pokriti z diščicimi jagodami¹, o borovnicah pa modricah² ni treba niti govoriti: na koše je bilo tega blaga. Po slemenih je postajala tajga bolj redka. Samo cedre, gozdni orjaki, se upajo napasti strmino.

Na vsakem ovinku se je moral človek zavzeti in vedno bolj široko odpirati oči! Zdaj so bili v temi, sredi gozda pa se je namah pred njim odprlo okno v raj. Prikazalo se je plavo in jasno nebo. Daljno obzorje so zastrle gore, kot s sinjo baržunasto preprogo pogrnjene. Tu in tam so se videle vmes rumene in rdeče strmine, nebotično skalovje, ki je bilo podobno izumrlim trdnjavam in mestom. Še višje nad njimi sta bila prepasana nebo in zemlja z belim trakom. Tam so se dvigale ledene gore: ne pozimi in ne poleti ne odložijo sneženih odej; venomer stojijo v ledenih vencih. Aradansko gorovje (1850 m) je najbolj visoko in strmo od vseh Sajanskih hribov.

Vrh gora so rastle povsem druge cvetke kakor v nižavi, menda so bile vendarle rajske! Zdaj se je kar zazdelo potnikom, da je pričela zraven trava goreti, da se širi požar. A pogledali so bolj natančno

in videli, da žari, kakor ognjeni Mozesov grm, samo sleč. Zdaj zopet jim je pomežiknil iz trave kakor sinje oko zaspanček tako lepe barve, da ji ni nikjer na svetu enake. Koliko je bilo puhastega zimzelena, lisastih in rumenomalinastih cvetk! Kako naj bi človek vse preštel!

Konj nese in nese potnika vedno višje, na vrh novih gora, gre in gre, težko dviga boke, cmoka s kopiti po cvetkah in travi: pod njimi je vlažna, močvirnata zemlja. Kamorkoli se človek ozre, nikjer niti grmiča, da bi zastiral pogled. Svet je na vse štiri strani odprt. Kakšna prostost! Pot gre nad oblaki. Solnce že kaže poldne, a hladno je kakor ob jutranji zarji. Potniki so že višje kakor najvišji gozdovi, ki so daleč spodaj ostali in niso kos tej višavi. Spodaj žyrgolijo škrjančki. To ti je čudež! Kako pa morejo živeti škrjančki tako visoko? Človek pogleda strani in navzgor: nikjer jih ni videti. In vendar pojó na stotine glasov... žvenkljajo ko stekleni zvončki, ko čisto srebro... Šele takrat, ko zavije pot zopet navzdol, pride rešitev te uganke. Niso bili škrjančki, peli so studenci v travi. Gora je polna vode kakor goba; kar izšel bi jo. Nešteto potokov žubori navzdol in si dela pot med skalovjem in gorskim rastlinjem. Odeli so ves hrib kakor nevesto z belo kopreno. Čim niže pride steza, tem pogumnejši in glasnejši so viri.

(Dalje prihodnjíč.)

¹ Fragaria eliator je bolj zelenkasta in debela kakor navadna jagoda. V Beli Krajini »lahinja«.

² Modrice (rus. »golubika« — vaccinium uliginosum), priljubljena vrsta severnih močvirnih jagod (Moorbeere), pri nas v Zg. Savinjski dolini.